

УДК 373.3.091.33:811.111

О. О. ЧОРНА

кандидат педагогічних наук

М. В. ТКАЧ

старший викладач

Мелітопольський державний педагогічний університет

ім. Богдана Хмельницького

ЗМІСТ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито зміст навчання, який полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, тобто здатності правильно використовувати мову в різних ситуаціях спілкування, спираючись на модель іншомовної комунікативної компетенції.

Ключові слова: зміст навчання, початковий етап, методи, комунікативні компетенції.

Однією з найважливіших функцій змісту навчання на початковому етапі варто вважати формування навичок і вмінь навчальної діяльності. Головна мета визначає зміст навчання іноземної мови учнів початкової школи, що базується на ідеях оволодіння нею в контексті міжкультурної парадигми та передбачає взаємопов'язане засвоєння мови та культури.

Особливості змісту навчання дітей молодшого віку охарактеризовано в наукових розвідках В. В. Бужинського, Ж. Л. Вітлін, А. П. Лебедева, А. К. Маркова, Є. А. Маслико, Є. І. Нагнєвицької, М. Ф. Строніна, Є. І. Пасова та ін.

Мета статті – висвітити особливості змісту навчання іноземної мови учнів початкової школи, що базується на ідеях оволодіння нею в контексті міжкультурної парадигми.

У загальнодидактичному плані зміст навчання становить усе те, що залучають до діяльності викладання (діяльність учителя) та учіння (діяльність учня), а також навчальний матеріал і процес його засвоєння [4, с. 15].

При оволодінні мовою як засобом спілкування зміст навчання полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, тобто здатності правильно використовувати мову в різних ситуаціях спілкування.

Спираючись на модель іншомовної комунікативної компетенції, запропонованої В. В. Сафоновою [7, с. 48], учені-методисти виділяють такі основні види компетенцій, що входять до складу: мовну, мовленнєву, соціолінгвістичну, соціокультурну, компенсаторну та навчальну (І. Л. Бім, Н. Д. Гальскова, С. Ю. Ніколаєва та ін.). Відповідно до них визначають змістові лінії освітньої галузі “Іноземна мова”, реалізація яких розпочинається в початковій школі та розвивається й поглиблюється на наступних ступенях шкільного курсу. Адже рівень сформованості комунікативної компетенції, як буде показано далі, досягається через рівень володіння уч-

нями мовними навичками, а також мовленнєвими, культурними, стратегічними й загальноосвітніми навичками та вміннями.

Формування мовної компетенції має сприяти оволодінню учнями певним мінімумом мовних знань (фонетичних, лексичних, граматичних, орфографічних) і навичок оперування цими знаннями в мовленні.

Розкриємо зміст мовної компетенції.

Фонетична компетенція: графіка та орфографія.

Молодші школярі повинні:

1) засвоїти необхідні та доступні знання про вимову окремих звуків і звукосполучень; засвоїти необхідний мінімум знань про наголос (словесний, фразовий) та поділ речень на смислові групи (синтагми);

2) знати всі букви англійського алфавіту, буквосполучення th, ch, sh, ck, hg, wh, ar, ir, er, ee, ea, oo, ear;

3) писати букви англійського алфавіту напівдрукованим шрифтом;

4) знати основні правила орфографії та читання.

Молодші школярі вчать:

1) адекватно вимовляти й розрізнявати зі слуху всі звуки англійської мови;

2) зберігати довготу й короткість голосних;

3) зберігати дзвінкість кінцевих дзвінких приголосних;

4) уникати пом'якшення приголосних перед голосними;

5) дотримуватися зливої вимови службових слів із повнозначними;

6) дотримуватися словесного та фразового наголосу, а також поділу речення на синтагми;

7) володіти інтонацією стверджувальних, питальних (загальних, альтернативних, спеціальних), спонукальних речень, а також речень із однорідними членами;

8) користуватися транскрипцією.

Лексична компетенція.

На кінець навчання в початковій школі учні оволодівають лексичними одиницями (ЛО), потрібними для взаємодії в ситуаціях спілкування в межах тематики початкового ступеня [1, с. 36], до складу яких належать:

- кореневі, безафіксні слова (наприклад, red, bag, go);
- похідні та складні слова (наприклад, useful, friendship, snowman);
- прості сталі словосполучення типу: “look like”, “a lot of”;
- оцінювальна лексика та клішовані звороти мовленнєвого етикету (наприклад: “Well done”; “Good luck”; “So long”; “Thank you”).

Учні знайомляться з деякими словотворчими засобами:

- словоскладанням (exercise-book, classroom, schoolboy);
- афіксацією: суфікси іменників -er (-or), числівників -teen, -ty, -th;
- конверсією (help-to help).

Також молодші школярі знайомляться з інтернаціональними словами (film, football, radio, pilot etc) та оволодівають прийомами здогадки про значення нових ЛО: контекстуальною, ситуативною, словотворчою.

Граматична компетенція.

Молодші школярі вчать вживати й розпізнавати в мовленні:

1) артиклі (неозначений, означений, нульовий) у межах найбільш поширених випадків уживання;

2) іменники в однині й множині, обчислювальні й необчислювальні, деякі випадки утворення множини не за правилами (наприклад, “man-men”, “sheep-sheep”, “mouse-mice”, “wolf-wolves”), іменники в присвійному відмінку;

3) правильні й неправильні дієслова, дієслово-зв’язку to be, допоміжні дієслова to be, to have, модальні дієслова (can, must, may), дієслова дійсного способу в Simple Present, Future, Past (Indefinite), Present Perfect, Present Continuous, дієслова наказового способу (наприклад: “Read!”, “Speak!”, “Run!”), дієслово “have (got)” у Present Simple.

4) займенники (особові, присвійні, питальні, вказівні), неозначені займенники some та any для позначення деякої кількості речовини/речей;

5) якісні прикметники вищого та найвищого ступенів, у тому числі деякі винятки з правил (наприклад, good – better – the best);

6) кількісні й порядкові числівники до 100;

7) прості прийменники місця й напрямку, сполучники and, but, because;

8) основні комунікативні типи простого речення; стверджувального, питального, спонукального (у стверджувальній та заперечній формах);

9) речення із зворотами “there is/there are” в Present Simple, із зворотом “neither... nor”; конструкцією “as... as”, наприклад, “As busy as a bee”;

10) деякі форми безособових речень (“It is Sunday”; “It is warm”; “It is six o’clock in the morning”);

11) прості поширені речення, речення з однорідними членами.

Зазначений вище зміст мовної компетенції становить належну основу для його подальшого розширення та формування на базовому рівні в основній школі. Звичайно, можливі певні варіації, зумовлені концепцією НМК, із яким працює вчитель. Наприклад, підручники британських авторів для молодших школярів відзначаються меншим порівняно з українськими підручниками обсягом граматичного матеріалу й значно більшим обсягом словника (до 1000 ЛО).

Формування мовленнєвої компетенції має забезпечити учням володіння комунікативними вміннями в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі) в межах, визначених чинною програмою [6, с. 27].

Під соціокультурною компетенцією розуміють систему уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мову якої вивчають, а також систему навичок і вмінь адекватно поводитися, спираючись на ці знання.

Формування загальнонавчальної компетенції спрямоване на розвиток здатності учнів орієнтуватися в предметі: виконувати вправи різних типів,

працювати з підручником, робочим зошитом, звуковим супроводом до них, взаємодіяти в режимах комунікації (в парах, малих групах, командах тощо), оволодівати раціональними прийомами самостійної роботи, загальнонавчальними вміннями.

Формування компенсаторної (стратегічної) компетенції передбачає:

1) набуття учнями здатності обирати ефективні стратегії для вирішення комунікативних завдань;

2) оволодіння адекватними засобами підтримання комунікації в разі браку мовних знань і мовленнєвого або життєвого досвіду спілкування. Наприклад: повтор, перепитування, уточнення почутої інформації, застосування жестів, міміки, коли бракує мовних засобів для висловлення тих чи інших комунікативних намірів, тощо.

Усі компоненти комунікативної компетенції тісно взаємопов'язані. При цьому на соціальне замовлення сьогодення – готувати учнів до спілкування на культурному рівні – особливого значення набуває формування соціокультурної компетенції молодших школярів.

За даними спеціальних досліджень, екстралінгвістичну, тобто змістову основу формування іншомовної соціокультурної компетенції учнів, має становити певний мінімум фонових країнознавчих знань [2, с. 30].

Під фоновими знаннями розуміють знання, характерні для жителів конкретної країни та здебільшого невідомі іноземцям, що ускладнює певною мірою процес спілкування, оскільки взаєморозуміння неможливе без принципової тотожності в обізнаності комунікантів із дійсністю, що їх оточує.

Змалку в юних британців виховують ввічливість як норму поведінки, стриманість оцінки й мовленнєвої поведінки (“understatement” у термінах британців). Виявом цього є широке вживання евфемізмів типу “This is not the best job”, коли в тактовній формі, наприклад, хочуть сказати учню, що він не доклав потрібних зусиль при виконанні завдання.

Для розкриття поняття “фонова лексика” звернемося до лінгвокраїнознавчої теорії слова. Згідно з її положеннями, план змісту слова складається з кількох семантичних долей. Частина їх, яка містить найбільш суттєві відомості про предмет, входить до складу лексичного поняття й забезпечує класифікацію предмета. Інша частина, яка охоплює додаткові відомості про предмет, створює так званий лексичний фон слова.

Лексику, що відрізняється фонами (рівень лексичного поняття при цьому зберігається), називають фоною. Так, якщо порівняти слова letter, letter-box із українськими – лист, поштова скринька, то в понятійному плані тут повне співпадання. Але відносно лексичного фону існують певні розбіжності, зокрема: англійське та українське оформлення листів, англійське та українське уявлення про поштову скриньку, її колір, розмір, місце розташування тощо. Тому наведені слова є прикладами фонової лексики.

Згідно з дослідженнями О. О. Коломінової [5, с. 17], лексичний мінімум початкової школи має бути насиченим різними видами національних

реалій: реаліями-антропонімами, переважну більшість яких становлять імена дітей, дорослих та їх прізвища; етнографічними реаліями, до складу яких входять: 1) назви іграшок; 2) тварин; 3) дитячих і спортивних ігор, якими захоплюються молодші школярі; 4) одягу, взуття; 5) їжі, напоїв; 6) грошових одиниць; 7) свят; 8) елементів довкілля тощо; реаліями культури та освіти, до яких належать: а) персонажі відомих літературних казок, творів для дітей; б) мультфільмів, кінофільмів; в) імена видатних діячів культури: письменників, акторів, музикантів; реаліями шкільного життя; реаліями-топонімами, які становлять назви континентів, країн, міст, океанів, морів, річок, вулиць тощо.

Висновки. Таким чином, ретельно дослідивши зміст навчання англійської мови на початковому етапі навчання, можна дійсно допомогти дітям стати творчими особистостями. Адже рівень сформованості комунікативної компетенції, як показано, досягається через рівень володіння учнями мовними навичками, а також мовленнєвими, культурними, стратегічними та загальноосвітніми навичками та вміннями.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми змісту навчання. У подальших наукових пошуках варто зосередити увагу на тому, що саме при вивченні змісту вводять та закріплюють фонетичний, лексичний і граматичний матеріал.

Список використаної літератури

1. Бужинский В. В. Работа над английским произношением на начальной ступени коммуникативного обучения иноязычному говорению. *Иностранные языки в школе*. 1991. № 4. С. 43–47.
2. Витлин Ж. Л. Эволюция методов обучения иностранным языкам в XX в. Одесса, 1998. Вип. 2. С. 53–56.
3. Гвоздева А. В., Сороковых Г. В. Индивидуальные особенности восприятия и познания при изучении иностранных языков. Харьков, 1999. Вип. 5. С. 73.
4. Краевский В. В. Формирование мотивации учения : книга для учителя. Москва, 1990. 192 с.
5. Коломінова О. О. Настольная книга преподавателя иностранного языка. Волгоград, 1999. 394 с.
6. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. Харьков, 1985. 340 с.
7. Сафонова В. В. Обучающие игры на уроке английского языка : пособие для учителя. Москва, 1984. 112 с.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2017.

Черная О. А., Ткач М. В. Содержание обучения английского языка в начальной школе

В статье раскрыто содержание обучения, которое заключается в формировании у учащихся коммуникативной компетенции, то есть способности правильно использовать язык в различных ситуациях общения, опираясь на модель иноязычной коммуникативной компетенции.

Ключевые слова: *содержание обучения, начальный этап, методы, коммуникативные компетенции.*

Chorna O., Tkach M. Content of English Language Training in Elementary School

The article deals with the problem of teaching children a foreign language at the primary level. Namely the content of teaching a foreign language to primary school students, based on ideas of mastery in the context of the intercultural paradigm. Formation skills and skills training activities are closely connected with the functions of education: mastery of educational material and the formation of ability of free transition from academic to non-academic activities, the ability to move from the solution of educational problems orientation to problem situations in reality, recognition and solution of problems arising in it. In accordance with them, the content lines of the educational area "Foreign Language" are determined, the implementation of which begins in the primary school and develops and deepens at the next levels of the school course. After all, the level of the formation of communicative competence, as will be shown below, is achieved through the level of students' possession of speech skills, as well as verbal, cultural, strategic and general educational skills. The final cause of education is always a real life. We teach a child to be a full member of society, actively, intelligently and creatively participate in social activities. But this goal is unlikely to be achievable, if there is not realize creating personal learning function in school.

One of the most important functions of primary education should consider developing skills and skills training activities. The formation of speech competence should provide students with the possession of communicative skills in all types of speech activity. Exactly in the early school age a child masters the system of operations for successful training activities in future stages. The essentials proposed system of studying wasn't mean hard-algorithmic nature the mind of the child should remain flexible, independent, creative, and not be in the strict limits. This applies to the mastery of language.

Key words: *the content of training, the initial stage, methods, communicative competence.*